

İnsani Yardım Bağlamında İsâr Kavramına Tasavvufî Yaklaşım

Sufistic Approach to the Concept of Isâr in the Context of Humanitarian Aid

Hüsna Elif ÖZSOY*

Özet

Bu çalışmada, başkalarını kendine tercih edebilmeyi ifade eden tasavvufun önemli kavramlarından olan îsâr kavramı hakkında açıklamalarda bulunularak insani yardım çerçevesinde bağlantı kurulmaya çalışılmıştır. Böylece insani yardım alanında maddi ve manevi imkânlarını ihtiyaçları olan insanlar için seferber ederek çalışmalarda bulunan bireylere, üstlenmiş oldukları sorumlulukların ve yaptıkları fedakârlıkların Allah Teâlâ katında kayıt altında olduğu vurgulanmıştır. Ayetlerde de buyrulduğu üzere yapılan hiçbir şeyin karşılıksız bırakılmayacağı vurgusu onları motivasyon açısından desteklerken bu şekilde tasavvufla insani yardım arasındaki ilişkinin bir yönünün ifade edilmesi amaçlanmıştır. Bu çalışma, ekstrem olaylara tanık olmasına rağmen yaptığı çalışmalardan vazgeçmeyen ve insani yardım alanında görevine devam etme sorumluluğunu üstlenmiş bireylerin kendi manevi olgunluklarına yapmış oldukları katkıları daha somut bir yapıya kavuşturarak güdülenmelerine destek olacaktır. Aynı zamanda insani yardım çalışmalarına devam eden kişilerin ilahi yönden desteklendiğini vurguladığı ve tasavvuf-insani yardım ilişkisini teorik zemine taşıdığı için önemlidir. Araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Öncelikle tasavvuf klasiklerinde yer alan kavramlar içerisinde îsâr kavramı tercih edilerek kavram araştırılmıştır. Daha sonra îsâr kavramıyla ilişkilendirilen ayetler ve hadisler tespit edilmiştir. Ardından îsâr kavramıyla ve insani yardımla ilgili hazırlanmış olan kitaplar, tezler ve makaleler incelenmiştir. Bu şekilde kaynak oluşturulan çalışma için seçilen başlıklar çerçevesinde konu ele alınmıştır. Giriş bölümünde insani yardım hakkında kısa bilgi verilerek konunun bağlamı ortaya konulmuştur. “İnsani Yardım ve İnsani Yardım Çalışanları” başlığında insani yardım hakkında genel bilgiler verilip insani yardım çalışanlarıyla ilgili bilgilendirme yapılmıştır. “İsâr Kavramı ve İsâr Kavramının İnsani Yardım Açısından Değerlendirilmesi” başlığında ise îsâr kavramının tasavvuf klasiklerinden açıklaması yapılmıştır. Ardından ilgili ayetler ve hadisler aktarılmıştır. Daha sonra konuyla alakalı tezler ve makaleler eşliğinde îsâr kavramının insani yardıma sunabileceği katkılar üzerinde durulmuştur. Sonuç bölümüyle îsâr kavramıyla insani yardım arasındaki bağlantı vurgulanarak çalışma tamamlanmıştır. Bu konuda çalışma yapacak olan araştırmacılar, tasavvufun farklı kavramlarının insani yardımla ilişkisini ele alarak tasavvuf ve insani yardım arasındaki bağlantının teorik zeminde farklı yönlerden ifade edilmesine katkı sunabilirler.

Anahtar Kelimeler: İnsani Yardım, İsâr, Tasavvuf

* Lisansüstü Öğrenci; ORCID: 0009-0000-2308-6968, elifoz1998@hotmail.com

Abstract

In this communique, explanations were made about the concept of îsâr (altruism), which is one of the important concepts of Sufism, which expresses the ability to choose others over oneself, and an attempt was made to establish a connection within the framework of humanitarian aid. Thus, it was emphasized to the individuals who mobilize their material and moral resources in the field of humanitarian aid for people in need, that the responsibilities they have undertaken and the sacrifices they have made are recorded in the sight of Allah. As it is commanded in the âyahs, the emphasis that nothing done will be left unrequited supports them in terms of motivation, and in this way, it is aimed to express one aspect of the relationship between Sufism and humanitarian aid. This study will support the motivation of individuals who have not given up on their work despite witnessing extreme events and who have undertaken the responsibility of continuing their duties in the field of humanitarian aid by making their contributions to their own spiritual maturity more concrete. At the same time, it is important because it emphasizes that people who continue their humanitarian aid work are divinely supported and brings the relationship between Sufism and humanitarian aid to a theoretical ground. Qualitative research method was used in the research. First of all, among the concepts in the Sufi classics, the concept of îsâr was preferred and the concept was investigated. Later, the âyahs and hadiths associated with the concept of îsâr were identified. Then, books, theses and articles prepared on the concept of îsâr and humanitarian aid were examined. In this way, the subject was discussed within the framework of the titles selected for the sourced study. In the introduction, brief information about humanitarian aid is given and the context of the subject is revealed. Under the heading of "Humanitarian Aid and Humanitarian Aid Workers", general information about humanitarian aid was given and information about humanitarian aid workers was given. In the title of "The Concept of Isâr and the Evaluation of the Concept of Isâr in terms of Humanitarian Aid", the concept of îsâr was explained from the Sufi classics. Then, the relevant âyahs and hadiths were narrated. Then, accompanied by theses and articles on the subject, the contributions that the concept of îsâr can offer to humanitarian aid are emphasized. In the conclusion section, the study was completed by emphasizing the connection between the concept of îsâr and humanitarian aid. Researchers who will work on this subject can contribute to the expression of the connection between Sufism and humanitarian aid from different aspects on a theoretical basis by discussing the relationship between different concepts of Sufism and humanitarian aid.

Keywords: Humanitarian Aid, Isâr (Altruism), Sufism.

Giriş

İnsan, akıl sahibi bir varlık olarak diğer canlılardan ayrılan bir yapı sergilemektedir. Sahip olduğu akıl yetisini nasıl kullanacağı ise bireyin kendi iradesine bağlı bir tercihtir. Bu durumun doğal bir sonucu olarak, iyilik ve kötülük gibi ahlaki olgular ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla akıl, büyük bir güç olarak insana bahşedilmiş, bu gücün doğru yönlendirilmesi amacıyla insan Allah Teâlâ tarafından vahiy ve peygamberlerle desteklenmiştir. Bu açıdan bakıldığında Kur'ân-ı Kerîm'de

Hazreti Muhammed'in (s.a.v.) "güzel bir örnek" olarak sunulması, modern birey için oldukça önemlidir (Karaman, Çağrıcı, Dönmez ve Gümüş, 2014, el-Ahzâb 33:21). Çünkü çağımızda kötülüğü tercih eden bireylerin, kendileriyle birlikte toplumu da olumsuz bir şekilde etkiledikleri açıktır.

Günümüz dünyasında iyilik ve kötülük arasındaki mücadele, bireysel düzeyden toplumsal düzeye kadar farklı boyutlarda kendini göstermektedir. Özellikle Filistin halkına yönelik uzun yıllardır devam eden insan hakları ihlalleri, bu mücadelenin küresel bir örneğidir. Son yıllarda şiddetin artması ve bu durumun uluslararası toplum tarafından soykırım olarak tanımlanması, insanlığın vicdanını harekete geçirmiş; Filistin halkına destek olmak amacıyla birçok birey ve kuruluş, boykotlar, yardım kampanyaları ve diğer eylemlerle kötülüğün karşısında durmuştur. Bu birliğin olumlu dönütü ise alınan ateşkes kararıdır. Bu durum, iyiliğin yaygınlaştırılmasının kötülükle mücadelede ne denli önemli olduğunu bir kez daha göstermektedir.

İyiliğin yayılmadığı bir ortamda kötülüğün daha fazla taraftar bulabileceği, insanın çevresinden kolayca etkilenebilen bir yapıya sahip olmasıyla ilişkilendirilebilir. Bu noktada tasavvuf, bireyi varoluşunun anlamı üzerine düşünmeye sevk ederek, kötü huylarından arınmasını ve iyi ahlakla donanmasını teşvik eder. Tasavvuf, Hazreti Muhammed'i (s.a.v.) bir rol modeli olarak sunup bireyin somut bir örnek üzerinden ahlaki erdemleri içselleştirmesine imkân tanır. Bu çerçevede, modern insanın karşılaştığı kötülüklerle mücadele edebilmesi için tasavvufun içerdiği değerler, önemli bir rehberlik sunmaktadır.

Bu çalışmada, insani yardım faaliyetlerinde bulunan bireylerin tasavvufun "İsâr" kavramı çerçevesinde üstlendikleri sorumluluğa dikkat çekmek hedeflenmiştir. İnsani yardım çalışanlarının gösterdikleri çabanın hem kendi manevi olgunlaşmalarına katkı sağlayacağı hem de ahiret açısından büyük bir kazanç getireceği vurgulanarak motivasyonlarının artırılması amaçlanmaktadır. Bu anlayış, Kur'ân-ı Kerîm'de şu ayetle ifade edilmektedir: "Kim iyilikle gelirse ona getirdiğinin on katı vardır." (Karaman vd., 2014, el-En'âm 6:160). Bu ayetten hareketle insani yardım çalışanlarının faaliyetleri sonucunda asıl ödülü alacakları yerin Allah Teâlâ'nın huzuru olduğu çıkarımında bulunabiliriz.

İsâr kavramı açıklanmadan önce, insani yardım ve insani yardım çalışanları hakkında bilgi verilmesi, konunun daha iyi anlaşılmasına katkı sağlayacaktır. Bu bağlamda tasavvufun insani yardım perspektifi, bireylerin ahlaki olgunlaşmaları ve toplumsal fayda açısından değerlendirilecektir.

1. İnsani Yardım ve İnsani Yardım Çalışanları

Bu başlık altında, öncelikle konunun bağlamını daha iyi kavrayabilmek amacıyla insani yardım kavramına dair genel bir çerçeve çizilmiştir. Ardından, çalışmanın muhatap kitlesini oluşturan insani yardım çalışanlarının özellikleri ve rollerine ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

1.1. İnsani Yardım

İnsani yardım, insan hayatını öncelik hâline getiren ve krizlerden etkilenen bireylere ya da topluluklara yönelik destek faaliyetlerini kapsayan bir olgudur. Bu

açından insan severlik ve yardımlaşmanın Yahudilik, Hristiyanlık ve İslamiyet gibi semavi dinlerde önemli bir yer tuttuğu; modern anlamda insani yardım kavramının 19. yüzyılda Avrupa’da ortaya çıktığı ve özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısında hızlı bir gelişimin gösterdiği belirtilmektedir (Amini, 2017).

İnsani yardım eylemleri, krizlerden etkilenen bireylere hayat kurtarıcı hizmetler ve temel ihtiyaçlara yönelik malzemeler sağlamayı amaçlamaktadır. Temel işlevleri arasında, devletin veya yerel aktörlerin kapasitesini aşan krizler karşısında etkilenen toplulukların insani gereksinimlerini karşılamak yer alır. Bu tür krizlere deprem ve sel gibi doğal afetler, savaş ya da çatışma durumları, yönetim veya kalkınma başarısızlıkları gibi durumlar örnek verilebilir. Bazı durumlarda, bu unsurların bir kombinasyonu da krizleri tetikleyebilir (Akbaş, 2023).

İnsani yardımın temel ilkeleri, evrensel bir kabul görerek insancılık, yansızlık, tarafsızlık ve bağımsızlık olarak tanımlanmaktadır (İnan, 2012). Bu ilkeler, insani yardım faaliyetlerinin etik bir zeminde ve etkili bir şekilde gerçekleştirilmesi için rehber niteliğindedir. Ayrıca, bağışçıların kalıcı eserlere teşvik edilmesi de insani yardım faaliyetlerinin sürdürülebilirliği açısından büyük önem taşımaktadır (Yurteri, 2022).

Türkiye, insani yardım diplomasisinde, dünyanın neresinde olursa olsun meydana gelen insani dram ve krizlerle mücadelede gücü nispetinde, herhangi bir ayırım yapmadan yardımda bulunmayı ilke edinmiştir. Bu yaklaşım, Batılı hareket tarzından farklı olarak, insani yardımlarda ayrımcılığı reddeden kapsayıcı bir politika ile şekillenmektedir. Türkiye tarafından genellikle yumuşak güç uygulamaları çerçevesinde, insani yardım çalışmalarında hedef ülkelerin kalkınmasını desteklemek, borçlandırmaya dayalı bir sistem yerine iş birliği temelli ilişkiler kurmak ve ülkelerin kendi geçimlerini sağlamalarını teşvik etmek gibi yöntemler tercih edilmektedir (Tosun, 2022).

Türkiye, koronavirüs pandemisi sırasında dünyanın birçok ülkesine tıbbi yardım paketleri göndererek, insani yardım konusundaki etkinliğini ve ayırım gözetmeksizin yardım sunma yaklaşımını bir kez daha gözler önüne sermiştir. Bu yardımlar, salgının ilk anlarından itibaren gerçekleştirilmiş ve Türkiye’nin küresel ölçekteki insani diplomasi performansını güçlendirmiştir (Kızılay, 2021).

Türk insani yardım kuruluşlarının gerçekleştirdiği her birimlik sosyal katkının, ülkenin çekiciliği, uluslararası alandaki tutumu, imajı, kültürel benimsenme düzeyi, güvenilirliği, itibarı ve genel davranış kalıpları üzerinde pozitif ve doğrusal bir etkisi olduğu belirtilmektedir (Mortaş, 2022). Bu yönüyle insani yardım faaliyetlerinin birçok olumlu getirisi olduğunu ifade edebiliriz.

1.2. İnsani Yardım Çalışanları

İnsani yardım faaliyetlerinin etkin bir şekilde muhatap kitleye ulaştırılmasında en önemli unsurlardan biri, insani yardım çalışanlarının rolüdür. Bu bağlamda, insani yardım çalışanlarının karşılaştıkları sorunları ele almak ve çözüm önerileri sunmak, insani yardım faaliyetlerinin ihtiyaçlara daha etkili bir şekilde yanıt vermesi açısından büyük önem taşımaktadır.

İnsani yardım çalışanları, profesyonel ya da gönüllü olarak zorlu koşullarda insanlara destek sağlayan bireylerden oluşmaktadır. Bu kişiler; hekim, sürücü, güvenlik personeli gibi farklı meslek gruplarına mensup olabilecekleri gibi, krizin yaşandığı bölgeden ya da farklı ülkelerden gelen bireyler de olabilirler. Bir araştırmada, insani yardım çalışanlarının danışanlarının ekonomik sıkıntıları, bürokratik engeller ve yönlendirme mekanizmalarının eksikliği gibi durumlar nedeniyle sıkça mahcubiyet, üzüntü ve çaresizlik hissettikleri ortaya konulmuştur. Aynı zamanda, bu çalışanların kendilerine yönelik olarak suçluluk, öfke ve umutsuzluk duyguları geliştirdiği ifade edilmiştir. Bununla birlikte, danışanlardan gelen teşekkür ifadeleri, faydalı olduklarını hissetmek ve bürokratik engellerin olmaması, yardım çalışanları için işin tatmin edici yönlerini oluşturmaktadır. Çalışanların ifade edilen zorluklarla baş etmek için kontrolün her zaman ellerinde olmadığını kabul ettikleri, ego duygularından arınmaya çalıştıkları, içsel bir farkındalık geliştirdikleri ve hatalarından uzaklaşma çabası sergiledikleri belirtilmiştir (Küçükneane, 2021).

İnsani yardım çalışanları, zorlu çalışma koşulları ve maruz kaldıkları ağır travmatik olaylar nedeniyle çeşitli psikolojik sorunlar yaşama riski altındadır. Bu bireylerde tükenmişlik, majör depresif bozukluk, ikincil travmatik stres, şefkat yorgunluğu, travma sonrası stres bozukluğu, madde kullanım bozukluğu gibi psikolojik rahatsızlıkların yanı sıra eşitlik durumları sıklıkla gözlemlenmektedir. Araştırmalar, psikolojik açıdan kendisini zayıf veya yetersiz hisseden bireylerin, sosyal çevresiyle güçlü ilişkileri olanlara kıyasla stresten daha fazla etkilendiğini ortaya koymaktadır (Işıkhani, 2020; Işıkhani, 2021). Bu durum, insani yardım çalışanlarının yalnızca fiziksel değil, psikososyal destek mekanizmalarına da erişimlerinin önemini vurgulamaktadır.

2. İsrar Kavramı ve İsrar Kavramının İnsani Yardım Açısından Değerlendirilmesi

Bu bölümde, İsrar kavramı hem sözlük anlamı hem de tasavvuf klasiklerindeki kullanımları doğrultusunda ele alınmıştır. Ayrıca, konuyla ilgili tezler ve makalelerden yararlanılarak kavramın insani yardım bağlamındaki yansımaları üzerine çeşitli çıkarımlarda bulunulmuştur. Belirlenen ayet ve hadisler ışığında, İsrar kavramının insani yardım çalışanlarının motivasyonlarına sağlayabileceği katkılar da incelenmiştir.

2.1. İsrar Kavramı

İsrar, Arapça kökenli bir kelime olup, “seçmek” ve “tercih etmek” anlamlarına gelmektedir (el-Zayat, el-Neccar, Mustafa ve Abdulkadir, 1986). Cürçânî (1413), İsrârı, bir faydanın temin edilmesinde veya bir zararın savulmasında başkasının kendisine tercih edilmesi olarak tanımlamış ve bunun, kardeşlik kavramının son aşaması olduğunu belirtmiştir. Akot (2020), İsrârı, dünya ve ahiretteki tüm hazları terk ederek yalnızca Allah Teâlâ'yı tercih etmek olarak açıklamaktadır. Düzgüner (2019) ise, yardım davranışının daha genel bir kavram olduğunu, diğerkâmlığın ötekini önceleyen yardım anlamına geldiğini ifade ederek, İsrârın, bireyin bedel ödemeyi göze alarak yardıma bulunması anlamına geldiğini vurgulamıştır. Bu tanımların, İsrar kavramına daha net bir bakış açısı kazandıracağı söylenebilir.

Herevî (1988), îsârın üç derecesi olduğunu ifade etmiştir: İlkinin, zamanını ifsat etmemeyi, dinen kişiye haram olmamayı ve yolundan engellemeyecek biçimde insanları kendine tercih etmeyi içerdiğini; bunun cimrilikten nefret etmekle, güzel ahlakı temenni etmekle ve haklara değer vermekle gerçekleşebileceğini belirtmiştir. İkincisinin, sâlik bazı bela ve sıkıntılar yaşasa, aşılması zor engellerle muhatap olsa, bedeni zayıflasa ve gücü tükense bile başkasının hoşnutluğundansa Allah Teâlâ'nın rızasını yeğlemesini içerdiğini; bunun için sabrın kuvvetinin, İslam'ın güzelliğinin ve temiz fitratın ya da Allah Teâlâ'ya dönme talebinin gerektiğini ifade etmiştir. Üçüncüsünün, Allah Teâlâ'nın yeğlediğini yeğ tutmayı içerdiğini çünkü îsâra kalkışmanın mülk iddiasında bulunmak anlamına geldiğini; ardından Allah Teâlâ'yı yeğlediğini görmeyi terk etmekle; sonra ise terki de terk etmekle olacağını belirtmiştir.

Hazreti Muhammed (s.a.v.) dönemiyle başlayıp sahabe dönemi ve sonrasındaki Müslüman toplumlarda îsâr davranışı, yalnızca sözlü aktarımla değil, fiili olarak da uygulanmaya devam etmiştir (Çağlayan, 2012). Tasavvufta, Nûriyye akımının temel vasfı îsâr olarak kabul edilmektedir (Hücvîrî, 1974). Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslamlaşmasında önemli rol oynayan göçmen sûfi Türkmen kadınlarının oluşturduğu Bâciyân-ı Rûm, insanları sevmeye, hoşgörülü davranma, kimsesizlerle fakirlere yardım etme, iyiliği yayma ve kendini hizmete adanma gibi özelliklerle îsâr merkezli bir yapıya sahiptir (Çubukçu, 2015). XIV. yüzyılda Anadolu'nun sosyal yapısının şekillendirilmesinde önemli bir yere sahip olan Ahilik ilkeleri, tasavvuf ve fütüvvet ahlakıyla yakın bir ilişki içermektedir (Göktaş, 2011). Ayrıca Ahilik değerleri, yerel özelliklerden ziyade evrensel niteliklere sahip olup, geniş bir etki alanı bulmuştur (Yılmaz, 2021). Bu yönüyle tarihsel zeminde, tasavvuf-insani yardım ilişkisinin canlı örnekleri olduğunu söyleyebiliriz.

2.2. Îsâr Kavramının İnsani Yardım Açısından Değerlendirilmesi

İsârın tasavvuftaki ilk aşaması maddesel boyutu içerirken; sonraki aşaması ise yalnızca maddeyle ilgili değildir (Uyar, 2019). İnsani yardım çalışanları hakkında bilgi verdiğimiz kısımda, bu kişilerin kriz bölgesinden olabileceği gibi olmayabileceğini de belirtmiştik. Kriz bölgesinde yaşayan bir kişinin kendisi zor şartlar altında bulunurken insani yardım faaliyetlerine katılıyor oluşunun başkalarını kendisine tercih etmesiyle bir bağlantısı olduğunu söyleyebiliriz. Aynı şekilde kendisi krizin olduğu bölgelere nispeten çok daha iyi şartlarda yaşamını sürdürürken insani yardım faaliyetlerine katılarak kriz bölgelerine giden kişilerin de kendi rahatlarını önemsemek yerine ihtiyacı olanları öncelediğini ifade edebiliriz. Bu açıdan bakıldığında insani yardım çalışanlarının îsârın tasavvuftaki ilk aşamasının ötesinde bir konuma sahip olduklarını vurgulayabiliriz.

İsâr kavramı, Kur'ân-ı Kerîm'de tek ayette terim anlamıyla kullanılmaktadır. Bu ayetin nüzul sebebi incelendiğinde rivayetlerdeki ortak nokta, sahabenin ihtiyaç hâlinde olsa bile başkalarını kendilerine yeğlemesidir (Kaya, 2012; Tiye, 2019). Bahsedilen ayet şudur: "Onlardan önce bu yurda yerleşmiş ve gönülden inanmış olanlar, kendilerine göç edip gelenleri severler, onlara verilenlerden dolayı içlerinde bir rahatsızlık duymazlar; ihtiyaç içinde olsalar bile onları kendilerine tercih ederler.

Kim nefsinin bencilliğinden korunmayı başarırsa işte kurtuluşa erecekler onlardır” (Karaman vd., 2014, el-Haşr 59:).

İnsani yardım çalışanları açısından bu ayeti değerlendirdiğimizde şu sonuçlara ulaşabiliriz: Öncelikle, bir kişinin karşısındakine yönelik rahatsızlık duymaması için ön yargısız bir tutum sergilemesi gereklidir. Bu tutum, karşındaki kişiyi anlamayı beraberinde getirir. Karşısındakini anlayabilen bir insan, fedakârlık yapma noktasında çok daha rahat hareket edebilir. İnsani yardım çalışanları, muhatap kitlenin krizlerin olumsuz etkilerine maruz kaldığının bilincinde olarak, ön yargılarından arındıklarında, ihtiyaçlara daha samimi bir şekilde dönüş sağlayabilirler. Bu samimiyet, muhatap kitlenin yardım çalışanlarıyla arasında sevgi bağının ortaya çıkmasını sağlarken, onları kendilerine tercih etme bakışının da yolunu açacaktır. Bu süreç, aynı zamanda empati yeteneklerinin güçlenmesine ve bencillik yönlerinin törpülenmesine katkı sağlayarak daha güzel bir ahlaka ulaşmalarına vesile olacaktır. Sonuç olarak, manevi açıdan bir yükseliş yaşanacak ve bu kazanımlar, ayette belirtilen kurtuluşa erme müjdesine daha kolay ulaşılmasına yardımcı olacaktır. Böylece, insani yardım çalışanlarının faaliyetlerinin yalnızca maddi değil, manevi bir getirisi olduğu sonucuna da varılabilir.

Hazreti Muhammed (s.a.v.), îsârı hayatında yaşayarak çeşitli uygulamalar ve örnekler ortaya koymuş; ihtiyaç sahibi insanlara yardımda bulunurken zaruri ihtiyaç maddelerinin yanında kendisine gelen hediyeleri de paylaşmış; kendisinden istekte bulunanlara da destek olmuş, mevcut imkânların yanında vadetme ya da borçlanma seçeneğini de ihtiyaçları karşılamada değerlendirmiş ve ihtiyaçlar çakiştığında îsârı uygulamada kendisinde olduğu gibi yakınlarında da başkalarını tercih etmiştir (Kaya, 2012). Bu bilgilerden hareketle insani yardım çalışanlarının da kriz bölgelerinde ortaya çıkan sorunları gidermede sahip oldukları imkânların ötesinde bir yaklaşım benimsemelerinin Hazreti Muhammed’in (s.a.v.) rehberliğiyle ilişkili olduğu çıkarımında bulunabiliriz.

Bu ayet insani yardım çalışanları için büyük bir motivasyon kaynağıdır: “De ki: ‘Eğer Allah’ı seviyorsanız bana uyun ki Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Allah çok bağışlayıcı, çok esirgeyicidir.’” (Karaman vd., 2014, Âl-i İmrân 3:31). Çünkü îsâr davranışını benimseyerek hayatına uygulayan insani yardım çalışanı, bu davranışıyla Hazreti Muhammed’in (s.a.v.) rehberliğine uymuş olacağı için Allah Teâlâ’nın sevgisini celbederek günahlarından arınma imkânına kavuşacaktır.

Hoşab (2019), kişinin kendi şartları ve gücü nispetinde sorumlu olduğunu (el-Mü’minûn 23:62) hatırlatarak bireyin kaldırabileceği yükün farkında olması gerektiğini vurgulamıştır. Ayrıca o, kişinin bakmakla yükümlü olduğu kişilerin talebi dışında îsâr davranışına onları dâhil etmemesinin daha doğru olacağını belirtmiştir.

Önceki kısımlarda insani yardım çalışanlarının tanık oldukları ekstrem olaylar sonucunda çeşitli fiziksel ya da psikolojik rahatsızlıklar yaşadıkları ifade edilmiştir. Bunlardan birisi de tükenmişliktir. Eğer kişi, kendi potansiyelinin ötesinde bir verme durumuna girerse kendisinde bunu karşılayabilecek bir durum olmadığı için zayıf hâle gelecektir. Bu da yardım sağlayanken yardıma ihtiyaç duyan hâline gelmesine sebebiyet verecektir. Bundan dolayı dengeli bir tutum sergileyebilmek insani yardım çalışanlarının görevine devam edebilmesi açısından önemlidir. Şu hadiste yer alan Hazreti Muhammed’in (s.a.v.) takdir ettiği ilgili ifade de bu gerçeği doğrulamaktadır:

“...’Rabbinin senin üzerinde hakkı var. Nefsinin senin üzerinde hakkı var. Ailenin senin üzerinde hakkı var. Şu hâlde her hak sahibine hakkını ver’...” (Buhârî, Savm, 51: 1968).

Aktarılan şu hadis ise îsârî yaşam biçimi olarak tercih edenlere büyük bir müjde niteliğindedir: “Kim bir müminin dünyevi kederlerinden birini giderirse, Allah da onun kıyamet günü kederlerinden birini giderir. Kim bir fakire kolaylık gösterirse, Allah da ona dünyada ve ahirette kolaylık gösterir. Kim bir Müslümanı örterse, Allah da onu dünya ve ahirette örter. Kişi kardeşinin yardımında olduğu müddetçe, Allah da onun yardımındadır...” (Müslim, Zikir ve Dua, 38: 2699). Çünkü insani yardım çalışanlarının gayesi krizlerden etkilenen insanlara fayda sağlayarak bu yönüyle onların kederlerinin giderilmesine destek olmaktır. Hadisten de anlaşılacağı üzere bu davranışlarının karşılığı ebedî hayattaki konumun belirleneceği günde memnun edilmektir. Bunun açılımı da ya günahların bağışlanması ya da derecelerin yükseltilmesidir. Böylece insani yardım çalışanlarının yaptıkları çalışmalar neticesinde, sonsuz hayattaki konforlarının artacağı çıkarımında bulunabiliriz.

Krizle maruz kalan insanların maddi açıdan kayıplar yaşadığı bilinen bir gerçektir. İnsani yardım çalışanlarının bir diğer gayesi de bu kişileri maddi açıdan desteklemektir. Yukarıdaki hadiste de belirtildiği üzere bu faaliyetin Allah Teâlâ katındaki karşılığı hem dünyada hem de ahirette O’nun yardımına mazhar olmaktır. Bu yönüyle insani yardım çalışanlarının yaptıkları yardımların aslında kendi hayatlarının da kolaylaşmasında önemli bir tesiri olduğu sonucuna ulaşabiliriz. Ayrıca daha önce insani yardım çalışanları için danışanlarının olumlu dönüşlerinin tatmin edici olduğunu ifade etmiştik. İlgili hadiste ise Allah Teâlâ’nın takdir etmesi söz konusudur. İnsana nispeten ilahi gücün takdirini almak insani yardım çalışanları için daha büyük bir motivasyon sağlayacaktır.

Îsâr ve infak deneyimlerinin terapötik sonuçlarının anlam arayışı, narsisizmden kurtulma, mutsuzlukla başa çıkma, bencillikten arınma, depresyon ve kaygı düzeyini azaltma ve rahatlama, toplumsal destek ve bağları güçlendirme, empatik eğilimde artış, diğerlerini önemseme, öfori duygusunda artış, huzur ve manevi doyum olduğu belirtilmiştir (İskeçlier, 2024). Bu yönüyle îsâr kavramını içselleştirmeyi başarmış bir insani yardım çalışanı, gerçekleştirdiği faaliyetlerle hem kendi hayatına hem de topluma olumlu katkılar sağlayacaktır.

Sonuç

Bu çalışmada, insani yardım ile tasavvufun îsâr kavramı arasında önemli bir bağlantı olduğu ortaya konulmuştur. Bu bağlamda, tarihteki somut örneklerden olan Bâciyân-ı Rûm ve Ahilik kurumlarına değinilmiş, böylece geçmişte olduğu gibi günümüzde de tasavvufun, insani yardım faaliyetlerine olumlu katkılar sağlayabileceği ifade edilmiştir. Çalışmada bu katkının özellikle insani yardım çalışanlarıyla ilgili yönüne odaklanılmış; sahada aktif rol alan bireylerin motivasyonlarının korunması ve böylece yapılan faaliyetlerin daha çok fayda sağlaması hedeflenmiştir. Ayrıca, insani yardım çalışanlarının da birer insan olduğu gerçeğine dikkat çekilerek, yapılan yardımların onları zor duruma düşürmemesi için kapasiteleri nispetinde olması gerektiği vurgulanmıştır. Bu tercih, insani yardım çalışanlarının tanık oldukları ekstrem olaylar

karşısında ve güçlerinin üstündeki eylemlerde kendilerini sorumlu hissederek olumsuz etkilenmelerini önleme amacını taşımaktadır.

Çalışma boyunca ilgili ayet ve hadislerle yer verilerek, insani yardım çalışanlarının üzerindeki ilahi desteğin varlığı vurgulanmıştır. Bu bağlamda, tanık olunan olaylarda ilahi bir perspektifin devrede olduğunun hatırlatılması önemli bir nokta olarak ele alınmıştır. Aynı zamanda, insani yardım çalışanlarının yürüttükleri faaliyetler yoluyla manevi gelişimlerinin olumlu yönde etkilendiği belirtilmiş; bu durumun hem dünya hayatı hem de ahiret hayatı açısından olumlu sonuçlara sebebiyet vereceği ifade edilmiştir.

Sonuç olarak, bu çalışma tasavvuf perspektifinden insani yardım alanına, özellikle insani yardım çalışanlarına ilişkin literatüre katkı sağlamayı hedeflemektedir.

Kaynakça

- Akbaş, E. (2023). İnsani yardım felsefesi ve etiği. İ. Demir (Ed.). İnsani yardım (s. 55-72). Ankara: Nobel Bilimsel.
- Akot, B. (2020). *Tasavvuf I*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Amini, K. (2017). *İnsani yardımların etkililiği*. (Yüksek Lisans Tezi). Ulusal Tez Merkezi. (483417)
- Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâîl b. İbrâhîm el-Cu'fî. (1421/2000). *el-Câmi'u's-sahîh*. nşr. Sâlih b. Abdülazîz b. Muhammed b. İbrahim. Savm, 51 (No. 1968). Dâru's-Selâm.
- Cürcânî, Ş. (1413). *Mu'cemü't-ta'rîfât*. Kahire: Dâru l-Fâzilet.
- Çağlayan, H. (2012). İslam Kardeşliğinin Zirve Noktası: Îsâr. Kutlu Doğum Haftası “Hz. Peygamber Kardeşlik Ahlakı ve Kardeşlik Hukuku” Sempozyumu. 21-22 Nisan 2012. Ankara. ss. 298-311.
- Çağrı (1986). *el-Mu'cemü'l-vasît*. İstanbul: Çağrı Yayınları.
- Çubukçu, H. (2015). Bâciyân-ı Rûm ve Anadolu tasavvufundaki yeri. *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, (5), 217-231.
- Düzgüner, S. (2019). Pro-sosyal davranışlarda diğerkâmlığın (özgecilik) tanımı ve konumu. *Bilimname*, (40), 351-373.
- Göktaş, V. (2011). Ahilik ve Tasavvuftaki Bazı Müşterek Ahlaki Öğeler. Ahilik Uluslararası Sempozyumu: “Kalite Merkezli Bir Yaşam”. 20-22 Eylül 2011. Kayseri. ss. 107-124.
- Herevî, A. (1988). *Kitâbu Menâzilü's-sâirîn*. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye.
- Hoşab, F. (2019). Hadîsler çerçevesinde îsârın tasnifine dair yeni bir değerlendirme. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (34), 213-252.
- Hücvîrî, A. (1974). *Keşfü'l-mahcûb*. Kahire: Mektebetü'l-İskenderiyye.
- Işıkhân, V. (2020). *Yardım personelini güçlendirme*. Ankara: Nika Yayınevi.
- Işıkhân, V. (2021). Afetlere müdahale eden yardım personelini güçlendirme. *Doğal Afetler ve Çevre Dergisi*, 7(2), 399-406.
- İnan, M. (2012). *İnsani yardım ve Avrupa Birliği boyutu*. (Yüksek Lisans Tezi). Ulusal Tez Merkezi. (333302)
- İskeçlier, T.N. (2024). Manevi danışmanlık ve rehberlik perspektifinden nefis psikolojisinde infak ve isar deneyimi. *Türk Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Dergisi*, (9), 39-76.
- Karaman H., Çağrı, M., Dönmez, İ. K. & Gümüş, S. (2014). (Âl-i İmrân 3:31). *Kur'an yolu meâli* (3. baskı). Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Karaman H., Çağrı, M., Dönmez, İ. K. & Gümüş, S. (2014). (el-Ahzâb 33:21). *Kur'an yolu meâli* (3. baskı). Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.

- Karaman H., Çağrııcı, M., Dönmez, İ. K. & Gümüş, S. (2014). (el-En'âm 6:160). *Kur'an yolu meâli* (3. baskı). Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Karaman H., Çağrııcı, M., Dönmez, İ. K. & Gümüş, S. (2014). (el-Haşr 59:9). *Kur'an yolu meâli* (3. baskı). Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Karaman H., Çağrııcı, M., Dönmez, İ. K. & Gümüş, S. (2014). (el-Mü'minûn 23:62). *Kur'an yolu meâli* (3. baskı). Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Kaya, İ. (2012). *Hadîslerde isâr hasleti*. (Yüksek Lisans Tezi). Ulusal Tez Merkezi. (353121)
- Kızılay, Ş. (2021). Değerleri ve aktörleriyle Türkiye'nin insani yardım politikası. *UPA Strategic Affairs*, 2(2), 185-209.
- Küçükneane, A. (2021). *Mültecilere ruh sağlığı dışında destek veren insani yardım çalışanlarının dolaylı travma deneyimleri ve baş etme*. (Yüksek Lisans Tezi).
- Mortaş, H. (2022). *Kamu diplomasisi kapsamında Türk insani yardım kuruluşlarının sosyal sorumluluk faaliyetleri: yabancı uyruklu öğrenciler üzerine bir araştırma*. (Doktora Tezi).
- Müslim, Ebû'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc el-Kuşeyrî. (1421/2000). *el-Câmi'uş-şâhih*. nşr. Sâlih b. Abdülazîz b. Muhammed b. İbrahim. Zikir ve Dua, 38 (No. 2699). Dâru's-Selâm.
- Tiyek, E. (2019). *Kur'ân-ı Kerîm'de isâr kavramı*. (Yüksek Lisans Tezi).
- Tosun, S. (2022). *Kamu diplomasisinde uluslararası insani yardım ve destek kapsamında Türkiye'nin yumuşak güç uygulamaları: Sudan ülke örneği*. (Yüksek Lisans Tezi).
- Uyar, M. (2019). İsarın tasavvufî derinliği: bilimsel yaklaşım ile bir kıyaslama. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, (19)2, 453-478.
- Yılmaz, Ö. (2021). *Geçmişten günümüze tasavvuf ve tarikatlar*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yurteri, S. (2022). *Türkiye merkezli STK'lar tarafından Afrikada yapılan insani yardımların etkinliği ve su kuyusu projelerinin sürdürülebilirliği üzerine bir inceleme*. (Yüksek Lisans Tezi).